

NÄS

Ett ljusskimmer genomlyser ängens gräs
som bugar och dansar för ljummen bris
Detta är stället vi kallade Näs
På den dammiga vägen gick jag som rävvåskis

Nu är stuga o lada borta
Bara grundstenarna är kvar
Mot röta och regn kom träet till korta
Men spår av människor finns ännu kvar

En rosig lie hittar jag i manshög sly
och en liten blommig skärva av en kopp
Satt han här svettig när lien var ny
och väntade på frugans kaffe med dopp

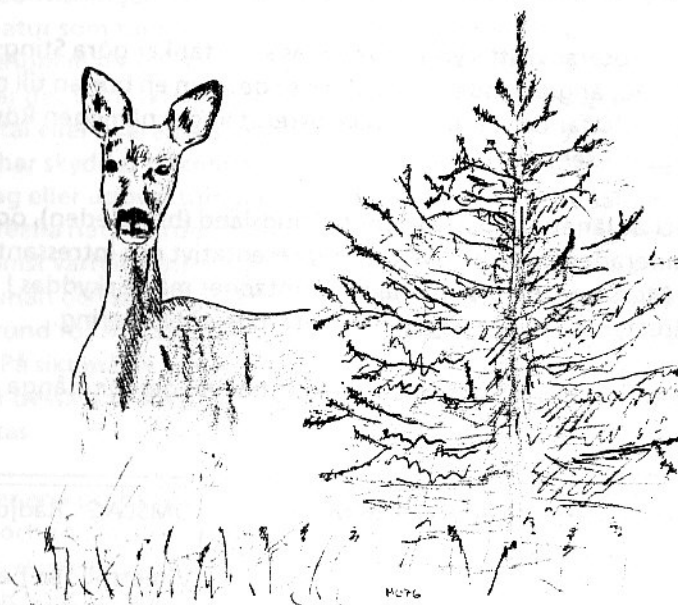
Många gårdar försvunnit har
sen barndommens avlägsna dagar
Men jag målar ändå som jag tror det var
mitt i då levande blommiga hagar

Leif Blomkvist

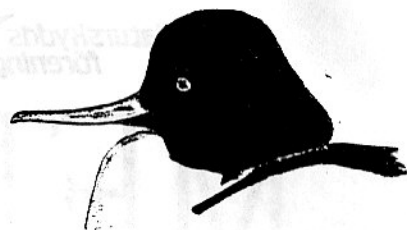
Naturskydds
föreningen SBF Surahammar

MERGUS

Nr 2 1992

Årgång 3

KONTAKTBLAD FÖR
NATURSKYDDSFÖRENINGEN SBF
SURAHAMMAR

KOMMENTAREN

I detta nummer av kontaktbladet bjuder vi läsaren på en riktig "långkörare". Det är Arne Persson som tar oss med på en färd längs den smala vägen västerut. Det låter nästan som en äventyrlig vildavästernritt, men det handlar skriftligen om en intressant resa i tid och rum efter Lisjöbanan. Läs den och du får en ökad dimension på din nästa cykeltur längs banan.

För övrigt noterar vi att Kyrkan (Västerås stift) tänker göra Stingsberget till reservat. Det är glädjande. Vi vill dock se det som en början till något som kan bli mera omfattande. Ett litet stycke österut ligger nämligen Rövallsmossen och Stingsmossens myrkomplex.

Det är ett av länets livligaste besökta fritidsland (bruksleden), och de karga talldominerade markerna hyser ett representativt och intressant växt- och djurliv. Mossarna, myrholmarna och kantzoner måste skyddas! Det föreslår också länsstyrelsen i en nyligen genomförd myrinventering.

Samspelet mellan skog och öppen myr är nödvändig för många arter!

Styrelsen

Efter årsmötet den 20 mars har styrelsen följande sammansättning:

Tom Sävström, ordf	337 29
Marianne Svärth Nilsson, v ordf	364 46
Mikael Leppälampi, sekr	315 24
Leif Åhlén, kassör	360 54
Magnus Åhlen, ledamot	313 81
Jan Pettersson, ledamot	303 34
Kjell Andersson, ledamot	337 31
Mikael Lif, suppleant	315 32
Jan-Inge Tobiasson, suppleant	360 34

OMSLAG: Rådjur

Vinjettbilden här ovan visar storskrak, *Mergus merganser*. Fågeln som givit kontaktbladet dess namn och vem kläckte namnidén om inte Harald Wederus.

Båda teckningarna av Mikael Leppälampi.

Skyddad natur i Surahammars kommun

I en turistbroschyr som kommunen gav ut för några år sedan uppgavs felaktigt att det fanns 65 skyddade naturområden i kommunen. I själva verket är endast två områden skyddade enligt Naturvårdslagen, i form av naturreservat. Det är fågel-sjön Gnien med omgivande strandängar samt Färmansbo urskog.

I den här redovisningen tar vi också med den natur som för närvarande skyddas genom markägarens goda vilja och där det finns skrivet någon form av avtal eller överenskommelse. I regel har skyddet tillkommit efter förslag eller uppvaktningar från den ideella naturvårdens sida. Det har främst varit inventeringar av fågelfaunan och kärlväxter som legat till grund för naturskyddsaspekten. På sikt måste också skyddet för dessa områden permanentas.

Nedan följer en kort beskrivning av områdena och som avslutning en karta som översiktligt visar områdenas läge och hur Du kan hitta till dem. Den skyddade naturen är till också för Dig. Väl mött i markerna!

GNIE - en utvidgning av Kolbäcksån

Blev naturreservat 1985. En av mellansveriges förnämligaste fågel-lokalerna med hävdade strandängar

som givit förutsättningar för ett rikt fågelliv. Viktig rastlokal för sångsvan, gäss, änder och vadare. Häckningslokal för storspov och tofsvipa.

Var beredd på överraskningar, då och då dyker det nämligen upp sällsynta gäster vid Gnien. Har du tur ser du t ex pilgrimsfalk, jorduggla, örn, salskrak, rödspov, dvärgmåse eller får du höra kornknarr, dubbelbeckasin, dvärgbeckasin, kärrsångare eller flodsångare för att nämna några.

Men det är inte de sällsynta gästerna som är tjusningen med ett besök vid Gnien. Snarare är det mängden av fågelindivider som rastar eller sträcker förbi en vårdag som är den stora behållningen. Storspovens härliga vårspele, vipornas flygakrobatik, beckasinernas "brummanden" och sångsvanarnas lurtoner. Ja, våren vid Gnien är ett enda stort skådespel, utan regissör men med otaliga aktörer. Häng med som åskådare!

Fågeltorn finns på östra sidan som lätt nås på spångad led genom Myrskogen. Fina utsiktspunkter finns också på den västra sidan.

Usträngsbo

Mycket intressant by med gamla anor. En av landets få ellösa byar. Variationsrik natur med värdefulla ängs- och hagmarker. Restaurering av kulturmarkerna pågår genom avtal mellan markägarna, djurhållaren och Ramnäs naturklubb. Hävdformer som slåtter och bete.

Rik flora med bl a klasefibbla, grönvit nattviol, backsmörblomma, vårstarr, svinrot och skogsklocka. Informationstavla finns uppsatt.

Kommunen har satsat runt 80 000 kronor för att bevara det värdefulla kulturlandskapet. Ramnäs lantbruk är djurhållare och markägare är Birger Bovin, Erik och Evert Barrington och Domänverket. (Reservation för ändrade markägarförhållanden).

Den allmänna vägen som slingrar genom byn utgör lämpligt promenadstråk. Tag hänsyn till boende och sommargäster!

Sångkärrsbacken

Ett ca 3 hektar stort ängs- och hagmarksområde norr om byn Djupebo. Domänverket är markägare och skötselavtal har skrivits med Ramnäs naturklubb. Lieslåtter och fårbete. Skötseln är inriktad på att bevara den hävdgynnade floran och faunan.

Här växer arter som vippärt, slåtterfibbla, kattfot, låsbräken, lundstarr och backsippa (planterad).

rad). Buskmus har iakttagits. Vid Flygar-Villes äng växer den grönvita nattviolen som bevaras genom årlig lieslåtter.

Vid Sångkärrsbacken finns informationstavla uppsatt.

Vålbo tallskog

Området omfattar knappt ett hektar och består av mycket gamla och resliga tallar. I det mjuka mosstället växer orkidén knärot.

Markägare är Snefringe härads allmänning, som på eget initiativ beslutat att bevara det gamla tallbeståndet. Området är markerat som reservat på Snefringes skogskartor.

Hur starkt skydd har området? Mergus ställde frågan till Henry Bergkvist, skogsinspektör på allmänningen.

"Det finns inga som helst planer på att avverka tallarna. Snarare måste vi vid eventuella kringavverkningar spara en utökad skyddszon runt beståndet, för att inte träden skall stormfällas", säger Henry Bergkvist.

Skogsmuren

Den lilla utmarken kring det f d kolartorpet Muren är en av kommunens verkliga "pärlor". Torrbackarna och de av handelsgödsel opåverkade hagmarkerna uppvisar en mångfald av arter och här finns en biotop (stagghedsäng) som är ovanlig i länet.

Naturskyddsföreningen bedriver floravård i området med bl a lieslåtter. Den största delen hävdas genom nötdjursbete, (total areal ca 12 hektar). Skötseln och hävden är inriktad på att bevara den unika floran samt bibehålla det kvarvarande byggnadsbeståndet.

Av kärlväxter finns här backruta, brudsporre, nattviol, jungfrulin, kattfot, vårfingerört, höskallra,

fältgentiana, darrgräs mm. Några ovanliga svampar har hittats. Nämnas kan den svartnande narrmusseronen, slemmig klibbskivling, gul rödhätting och strimnopping, (L. Bsenko).

Informationstavla finns uppsatt. "Avsiktsförklaring" har skrivits mellan markägaren STORA, Kommunen, Ramnäs lantbruk och Naturföreningarna.

Den sällsynta BUSKMUSEN delar utrymmet i Sångkärrsbacken med den hävdgynnade ormbunken LÅSBRÄKEN. (Teckning Tom Sävström).

Nils Runnerus Minnesfond skyddar värdefullt aspskogsparti vid Ulvramen

Till minnet av f d jägmästaren på Ramnäs Bruk, Nils Runnerus bildade familjen, efter dennes bortgång, en minnesfond - "Ramnäs Natur". Den inbringade nära 30 000 kronor och en fondkommitté bildades, i vilken ingått Göran Asklöf, Alf Johansson, Erik Runnerus och Tom Sävström.

Det skall framhållas att Nils verkade under många år på Ramnäs skogar och skaffade sig därmed en särskild "hem-känsla" för densamma. Känslan tillsammans med naturintresset och kunskapen om florin och faunan återspeglades bl a på att flera små oaser lämnades orörda eller gallrades försiktigt i samband med slutavverk-

ningar. Här kan nämnas Björksnars-ravinen med lindlunden, "Runnerus dunge" vid Abborrtjärn, aspskogarna kring Ulvramen, granskog vid Lasse Linds äng m fl platser.

Efter ett antal träffar i kommittén, bl a ute i fält med Svante Kling, fokuserades intresset till aspskogen öster om Ulvramen. Under hösten skrevs ett avtal med markägaren STORA, som i sina huvuddrag innebär att ett ca 3 ha stort område lämnas orört i 40 år. Därmed skyddas ett mycket värdefullt skogsparti (s k nyckelbiotop) för hålhäckande fåglar och med riklig förekomst av blåsippan.

Tom Sävström

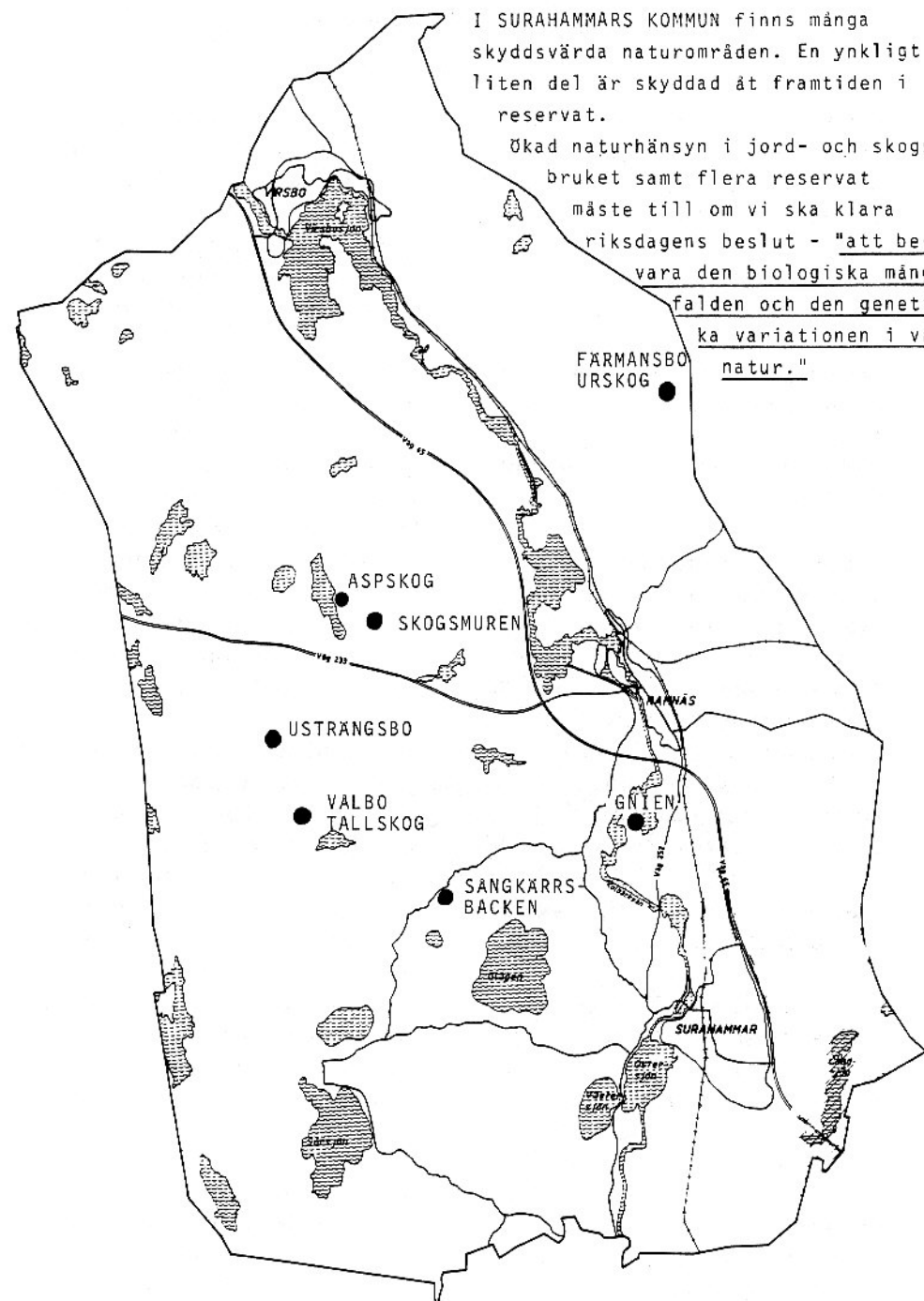

I SKOGARNA KRING ULVRAMEN växer rikligt med asp - hackspettarnas favoritboträd. Här häckar årligen SPILLKRAKAN - naturens "nyckel-art" nummer ett. Vår största hackspett skapar "hem" åt ugglor, mård och andra hålträdsberoende arter. Utan gamla och grova träd inga spillkråkor, utan spillkråkor inga pärlugglor.....

Teckning- pärlugglan Mikael Leppälampi.
spillkråkan Jonas Hjort Starbäcksskolan 5D, ett av alla fina bidrag till elevarbetet "Min fågelbild".

I SURAHAMMARS KOMMUN finns många skyddsvärda naturområden. En ynkligt liten del är skyddad åt framtiden i reservat.

Ökad naturhänsyn i jord- och skogsbruket samt flera reservat måste till om vi ska klara riksdagens beslut - "att bevara den biologiska mångfalden och den genetiska variationen i vår natur."

Tjäderspelet

april månads höjdpunkt

Att missa tjäderspelet under en vår är ingen vår för mig. Har man en gång varit med i ett gömsle och sett skådespelet är man fast, det lovar jag.

För att uppleva ett spel måste man ha ett gömsle. Själv har jag ett som är så pass rymligt att jag kan ligga raklång. Höjden på tittgluggarna har jag anpassat efter ryggsäckstolen för att göra det så bekvämt som möjligt.

Att försöka smyga på ett spel är dömt att misslyckas, för tjädern är skogens mest skarpsynta fågel. En skrämmd tjäder brukar i allmänhet flyga en kilometer innan den landar igen. I gömslet bör man vara kvällen innan, senast klockan 18.00, för att inte skrämman tupparna som kommer senare på kvällen till spelplatsen där de övernattar halvhögt i tallarna. Lämna gömslet tidigast klockan 11.00, så tjädrarna säkert lämnat spelet före dig.

Sista veckan i april kommer så hönsen till spelen. Tupparna spelar då även en stund på kvällen. Man brukar kalla den veckan för "hönveckan" och spelet är då som intensivast under hela säsongen.

Spelet börjar redan på nattkvisten vid första ljusningen i öster, tio minuter eller en kvart innan trastar

och rödhakar stämmer upp. Spelställningen intages med uppsträckt hals och nästan uppåtriktad näbb, något hängande vingar och i solfjäder uppspänd stjärt. Det första man kan se i gryningen är den vita vingfläcken och den ljusa näbben.

Tuppens spel börjar med knäppningar som accelererar, sedan kommer en klunk och sist sisningen. När spelet går faller klunken var 7:e sekund. Efter en stunds spelande lämnar tupparna nattkvisten med dunder och brak för att fortsätta spelet på marken. Där ersätts nu ofta sisningen i spelet med ett luftsprång med vingbullen, två dova buller med en liten paus i mitten.

I soluppgången tar tupparna oftast en paus för att vila och äta. Man bör ha tålamod under tiden. Har man tur så kommer spelet igång igen och kan fortgå hela morgonen med bra kameraljus. Tupparnas osynliga gränser eller revir på en spelplats kan liknas vid en tårta, uppdelad i bitar, där varje tårtbit har en tupp. Tårtans mitt blir tjäderspelets centrum som oftast brukar ligga i ett litet risigt kärr.

Hårda slagsmål utkämpas där när tupparna brakar ihop med näbbhugg och vingslag. Tuppen kan väga ända upp till fem kilo, så ett slagsmål hörs ljudligt i hela skogen.

Antalet tuppar på ett tjäderspel brukar variera från 2 - 10, beroende på hur stor skogen är. I en större sammanhängande skog kan det finnas flera tjäderspelsplatser och då så pass nära varandra som fem kilometer.

Tjädern brukar sluta spela för säsongen när björkens löv är stora som musöron eller då rönnens löv är stora som tjäderns fot.

Tjäderns tillhåll är äldre barrskogar i ursprungligt skick med gamla furor, bärrika kärrmarker och rismyrar. Sådan skog huggs tyvärr ner i allt raskare takt och följderna blir att tupparna skingras och inget riktigt koncentrerat spel kan ske.

Känner Du till ett tjäderspel, anmäl det till markägaren och till länsstyrelsen, för att försöka få det skyddat.

Mikael Leppälampi

